

Erfgoedkrant Haspengouw

APRIL 2020 | JAARGANG 9, NR 1

Lees in deze Erfgoedkrant verhalen van boeiende mensen die zorg dragen voor ons cultureel erfgoed en zo het verleden van Haspengouw opwekken.

WOII in Haspengouw

80 jaar geleden viel het Duitse leger België binnen en werd ons land meegezogen in de Tweede Wereldoorlog. Om deze gebeurtenis te herdenken bieden we deze extra bijlage aan met artikels over WOII in Haspengouw. Kijk zeker ook eens op erfgoedhaspengouw.be. Daarop verzamelen we alle activiteiten die verenigingen in Haspengouw organiseren over WOII. Onze maandelijkse nieuwsbrief geeft een overzicht van de activiteiten per maand. Inschrijven op de nieuwsbrief kan via de website.

Alle activiteiten in teken van WOII tot en met eind juni 2020 zijn afgelast omwille van het coronavirus.

Bilzen
Modern bezoekerscentrum opent de deuren 3

Borgloon
Parels van religieus erfgoed in Hoepertingen 4

Gingelom
Klinkende klepper in goede handen 3

Heers
Veldeke Londerland vecht voor behoud van dialecten 5

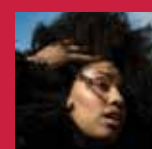
Hoeselt
Oude brouwerij en kerken krijgen tweede leven 2

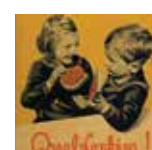
Nieuwerkerken
Topverkoop dankzij Sint-Antoniuscomité en vormelingen 6

Riemst
Johnny van Riems: poëzie oet het durrep 5

Sint-Truiden
Kleurrijke prints voor 60 jaar onafhankelijk Congo 7

Voeren
Herbestemming verzameling Broers 6

Erfgoed Haspengouw
ondersteunt met uitleendienst en subsidiereglement 8

EXTRA BIJLAGE

WOII in Haspengouw

Cultureel erfgoed? Dat zijn dagelijkse voorwerpen, uitzonderlijke kunstobjecten, archief en documenten, tradities, liedjes, dialect, ambachtelijke vaardigheden ... en alles wat we samen belangrijk vinden om te bewaren voor volgende generaties. **Erfgoed Haspengouw** wil door een dynamische werking dit erfgoed en de vele erfgoedactoren in kaart brengen, kennis en expertise delen, (leren) zorgen voor ons erfgoed en het op een publieksvriendelijke manier ontsluiten. info@erfgoedhaspengouw.be | www.erfgoedhaspengouw.be

Oude brouwerij en kerken krijgen tweede leven

Zoals elke gemeente, staat ook Hoeselt voor de grote uitdaging om leegstaande kerken en leegstaande beeldbepalende gebouwen een nieuw leven te geven. Met de hulp van IOED Oost en de inventiviteit van particulieren lijkt dit in Hoeselt goed te lukken. De kerk van de Onze-Lieve-Vrouwparochie kreeg een herbestemming als bibliotheek. Brouwerij De Es in Schalkhoven is omgevormd tot een multifunctioneel gebouw met wooneenheden.

Jipie-limonade

Bijna 30 jaar lang stond brouwerij De Es, een beeldbepalend en niet-geklasseerd industriegebouw in Schalkhoven, leeg. De familie Peters stopte in 1992 met de productie van twee topdranken: donker tafelbier De Es en de legendarische Jipie-limonade. De brouwerij raakte niet verkocht. Tot Jimmy Put (45) en z'n jeugdvriend Frits Jeuris (45) het oude pand vijf jaar geleden op hun pad tegenkwamen. 'Toen we het gebouw zagen waren we meteen verkocht', legt Jimmy uit.

Een tweede leven

Samen met hun partners kochten ze de brouwerij om er een nieuwe bestemming aan te geven. Jimmy en Lindsay wonen in de toren van de brouwerij met een loft op de zolderverdieping. De brouwerszaal wordt gebruikt als showroom voor de lampen die hij ontwerpt. Verder heeft hij er zijn atelier ondergebracht. Frits is nog volop bezig om de andere helft van de brouwerij in te richten als woonst. Ook zijn kunstenaarsatelier krijgt er een plek. Naast wonen krijgt de oude brouwerij nog een extra bestemming: een feest- en eventzaal.

Veel potentieel

'Het industriële verleden van het gebouw sprak aan', zeggen Frits en Jimmy. 'Ook de charme van een oud pand inspireert ons. We zagen meteen potentieel in het gebouw.' Ze zijn erin geslaagd om oud en nieuw samen te brengen zonder de ziel en de structuur van het gebouw aan te tasten. Opvallend is de zwarte glazen lift die je in enkele seconden naar de toren van de brouwerij, 18 meter hoog, brengt. Ze werd tegen de buitengevel, en symbolisch pal midden het brouwerspand, geplaatst. Op Open Monumentendag in 2019 stelden de vier het

Van buurthuis tot brouwerij

Van de zeven kerken in de gemeente zijn er drie (Werm, Schalkhoven en Hern) waar geen misvieringen meer doorgaan. Om te komen tot een goede nevenfunctie of een nieuwe bestemming doorloopt men in Hoeselt een heel traject. Daarbij zijn professionele organisaties betrokken, zoals de intergemeentelijke onroerend erfgoeddienst Oost-Haspengouw & Voeren (IOED Oost). Maar de belangrijkste stemmen in zo'n traject zijn de vrijwilligers van de kerkfabrieken en de lokale bevolking. Knopen zijn nog niet doorgehakt, maar er borrelen tal van voorstellen op: een fitnesscentrum, een kleinschalige brouwerij, huisvesting voor senioren, een groepspraktijk voor vrije beroepen, incubator voor startende ondernemers of een buurthuis. Keuze te over.

pand open. De belangstelling was erg groot. De herbestemming werd door het talrijke publiek zeer gesmaakt.

Van kerk naar bibliotheek

De kerk van de Onze-Lieve-Vrouwparochie op de Njödder is het eerste kerkgebouw in Hoeselt met een nevenbestemming. Sinds augustus 2018 vind je hier de bibliotheek van de gemeente. Een klein gedeelte van het gebouw, waar plaats is voor 80 personen, blijft in gebruik als kerk. De bibliotheek is er gekomen door een samenloop van omstandigheden. 'Sinds

Belang van een goede inventaris

Bij de herbestemming van een kerk is het van belang om na te denken over het religieus cultureel erfgoed. Waar naartoe met alle beelden, schilderijen, textiel en zilverwerk? Een goede inventaris helpt om te weten wat er allemaal is. De kerkfabrieken van Hoeselt volgden in 2017 een vorming bij Erfgoed Haspengouw over het opstellen van zo'n inventaris. De zeven kerken in de gemeente hebben ondertussen een degelijke inventaris met foto's en beschrijvingen van hun kerkelijke schatten. Het doel van Erfgoed Haspengouw is ervoor te zorgen dat alle kerken een inventaris hebben. Wil je zelf ook eens meehelpen bij een inventarisatie-actie? Neem dan contact op via info@erfgoedhaspengouw.be of 011-70 18 30. Voorkennis is niet nodig. Al doende leer je de knepen van het vak.

2008 vinden al geen vieringen meer plaats in de kerk', vertelt Roger Verjans, voorzitter van het kerkbestuur. 'We kwamen met het idee van een bibliotheek. En het gemeentebestuur zocht net naar een nieuwe locatie voor de bestaande bibliotheek.' De bibliotheek is nu anderhalf jaar geopend. 'Een zegen voor de kerk en de parochie', biecht Roger Verjans op. 'Dopen, huwelijken en gebedsvieringen blijven doorgaan in de kerk en de bibliotheek brengt meer leven in het dorp.' Bovendien is de inbouw ervan een geslaagd concept. 'De houten doos waarin de bibliotheek huist beschadigt de kerk niet. Integendeel, de kruisweg is nog toegankelijk. Zo blijft het kerkelijk erfgoed goed zichtbaar voor de bezoekers van de bibliotheek', vult Roger aan.

Klinkende klepper in goede handen

Het Haspengouws erfgoed is heel divers en dan kom je al eens tot een leuke ontdekking. Vaak zijn het objecten die niet veel geldwaarde hebben, maar wel een rijke geschiedenis meedragen, een bijzonder verhaal vertellen, nieuwe vragen oproepen of uiterst zeldzaam zijn. Zo'n object wordt door de kerkfabriek van Borlo goed bewaard: een klepper.

Klokken naar Rome

Tijdens de Goede Week zwijgen de klokken vanaf 15.00u op Witte Donderdag tot Pasen. Deze periode in de christelijke traditie herdenkt het Laatste Avondmaal, de dood van Jezus en zijn herrijzenis. Jezus stierf een gruwelijke

dood aan het kruis en na drie dagen stond hij op uit de dood. Omdat de klokken van Witte Donderdag tot de Paasnacht zwijgen, wordt tegen kinderen gezegd dat de klokken naar Rome vertrekken om de eieren te halen voor Pasen.

Houten hamer

Het luiden van de klokken gebeurde vooral om de mensen eraan te herinneren dat er een misviering was. Tijdens die stille Paasdagen moest men de aandacht trekken op een andere manier. Daarvoor gebruikte men een klepper. Een klepper bestaat uit een handvat met een brede plank waarop een scharnierende houten hamer is bevestigd. Als je op en neer bewoog sloeg

de hamer tegen de houten plank. Zo kreeg je een hard klepperend geluid.

Eieren rondhalen

Twee misdienaars stonden op de kerktrappen en klepperden erop los. In Borlo staat de kerk heel hoog en het geklepper was in heel het dorp te horen. De misdienaars gebruikten de klepper ook om een week voor Pasen rond te gaan in het dorp. Ze kregen dan overal eieren en de verzamelde buit werd onder de misdienaars verdeeld.

Ratels en kleppers

Heel veel kleppers komen we in Haspengouw niet tegen. Houten ratels zijn meer te vinden. Ook die werden gebruikt als alternatief voor de klokken tijdens de Goede Week. Het exemplaar van Borlo heeft een mooie tekening van een bloem en het lijkt alsof een misdienaar zijn naam erop schreef. Het is niet heel zichtbaar, maar je ziet Eddy staan en een achternaam die begint met B. Deze mooie houten klepper wordt niet meer gebruikt, maar wel goed bewaard door de vrijwilligers van de kerkfabriek van Borlo.

Wie weet wat dit is?

Kan jij misschien helpen om te achterhalen welke functie deze 'naalden' hebben? Ze zijn van hout en zijn licht gebogen. Het lijkt op een fluitje, maar dat is het niet. Heb je een idee? Laat ons iets weten via info@erfgoedhaspengouw.be of 011-70 18 30.

Bilzen

Modern bezoekerscentrum opent de deuren

Op 15 mei opent in Munsterbilzen een nieuw belevingscentrum: 'Altijd op weg'. Geen klassiek en statisch museum, maar een interactief belevingscentrum. 'Les Soeurs' van de van oorsprong Franse congregatie geven je een levendige en interactieve inkijk in hun ontstaan, de werking, het spirituele en dagelijks leven. Tijd voor een gesprek met Ghislain Vanherle (65). Hij is al vele jaren bestuurder en secretaris van de vzw Instituut Zusters van Sint-Jozef. Het idee van een belevingscentrum kwam van hem.

Living history

Zoals in elke congregatie treden er tegenwoordig minder zusters toe. De zusters die nog in leven zijn, worden met de dag ouder. Het gevaar bestaat dat het erfgoed en nalatenschap van de zusters verloren dreigen te gaan. 'Wat de zusters in Munsterbilzen, en bij uitbreiding in de rest van Limburg en ver daarbuiten gedaan hebben, spreekt niet enkel tot de verbeelding, het mag niet verloren gaan', licht Ghislain toe. 'Het belevingscentrum kadert in het 125-jarig

bestaan van de Zusters van Sint-Jozef.' Van bij hun aankomst in Munsterbilzen (1895) toonden de zusters hun religieuze en sociale roeping. De zusters hebben zich ingezet op twee domeinen: onderwijs en de zorg voor geesteszieke mensen. Wat zich in Minster (dialect voor Munsterbilzen) onder andere vertaalde in de ondertussen verdwenen meisjesschool, een verpleegopleiding en een psychiatrisch centrum. Het centrum is vandaag nog steeds actief als Medisch Centrum Sint-Jozef, een dorp binnen het dorp Munsterbilzen.

De erfenis van sterke vrouwen

Het belevingscentrum van de grond krijgen en betekenisvol maar modern invullen, was het werk van een héél team. 'Twee en een half jaar waren we er intens mee bezig', bekent Ghislain, die één van 30 'tochtgenoten' is van de congregatie. Deze tochtgenoten dragen mee het werk en het spirituele van de zusters uit. 'De erfenis van de zusters mag gezien worden',

vervolgt Ghislain, 'Wat ze gedaan hebben en nog doen, is indrukwekkend. Het zijn sterke vrouwen die zich niet van de samenleving afzonderen.'

Altijd op weg

'Altijd op weg' krijgt een modern concept. 'Met veel interactie ontdekken de bezoekers de werken en het leven van de zusters', stelt Ghislain. 'Er komen touchscreens. Op één ervan kan je scrollen door foto's van 260 zusters. Bij elke foto komt tekst en uitleg. Verder kan je in een hoekje in alle rust en ingetogen luisteren

naar getuigenissen van zusters. Een stem spreekt de bezoekers toe over de initiatieven van de zusters', aldus Ghislain die een tip van de sluier licht over wat er te beleven valt in het belevingscentrum. De naam 'Altijd op weg' verwijst naar de rode draad in het leven en toewijding van de zusters. Ze zijn altijd onderweg. Wie het centrum betreedt, wordt meegenomen in een serene sfeer.

Iedereen welkom

'Altijd op weg' dat met financiële steun van de congregatie, het provinciebestuur, de stad Bilzen en Erfgoed Haspengouw wordt gerealiseerd, wil ook een toeristische trekpleister worden. 'We richten ons op scholen, verenigingen en groepen. Ze kunnen met een gids het centrum bezoeken. Natuurlijk zijn ook individuele bezoekers welkom', besluit Ghislain Vanherle. 'De gidsen krijgen een speciale opleiding. Kortom, Limburg is een belevingscentrum rijker.'

Parels van religieus erfgoed in Hoepertingen

De schoonheid van het religieuze erfgoed in Haspengouw blijft nog te veel onder de radar. De meer dan 100 kerken in Haspengouw hebben dan ook veel te bieden. Eén van die kerken is de Sint-Vedastuskerk in Hoepertingen.

Schatten met een verhaal

Als misdienaar raakte Luc Wijnants (63) geboeid door de Sint-Vedastuskerk in Hoepertingen. Vooral de rijke collectie aan beelden en andere religieuze parels stak hem figuurlijk de ogen uit. Van jongs af was hij nieuwsgierig naar de verhalen achter de kersschatten. Wie kon zulke mooie dingen maken? Hoe zijn ze tot stand gekomen? Wat betekenen ze? Welke erfgoedwaarde hebben ze? Vragen waarop hij een antwoord zocht en vond. 'Ik vind de beelden in de kerk chique maar ik wil ook het fijne van en achter al dat moois weten', vertrouwt hij ons toe.

Bewaren

Zijn interesse bleef niet beperkt tot zijn bewondering voor de religieuze kleinoden. Hij

stelde vast dat het niet zo goed gesteld was met het erfgoed in de kerk waar de heilige Vedastus geëerd wordt. Vandaag komen mensen er bidden om te genezen van een oogziekte. Hij is ook de patroonheilige van het verkeer en de communicatie. Luc Wijnants: 'Ik kon het niet langer aanzien dat een aantal prachtige voorwerpen stonden te verkommeren. Zulk erfgoed mag niet verloren gaan voor het nageslacht.'

Don Quichote

Hij zet zich onverdroten in om de beelden, textiel en andere kersschatten te laten restaureren. 'Ik voer een eenzame strijd om ze van de ondergang te redden', vult Luc Wijnants aan. 'Ik voel me soms wel een Don Quichote die vecht tegen windmolens.' Een gevecht dat hij wint,

mede door de steun van het kerkbestuur waar hij lid van is. De restauratie van twee iconische kersschatten zijn daar een goed voorbeeld van: een restant van een romaanse doopvont en de staakmadonna. 'Het gaat om een beeld van Maria dat meegedragen wordt in processies', licht Luc toe. Om het beeld lichter te maken, om makkelijker mee te dragen in processies, werd het doormidden gezaagd. 'Enkel het hoofd en de arm van Maria blijven zichtbaar. Het beeld steunt op lattenwerk. Maar de latten zijn bedekt met een prachtig geborduurd kleed en cape', vervolgt Luc Wijnants. Het gebruik van een staakmadonna kwam vanuit Spanje onder Filips V naar onze contreien overgewaaid.

Restauratie

Het houten gepolychromeerd Mariabeeld was in slechte staat. 'Het hout was aangetast, de verflaag bladderde af', legt Luc Wijnants uit. 'Een jaar lang duurde de restauratie. Erfgoed Haspengouw kwam over de brug met een subsidie van 1500 euro. Ook de drie kleedjes en cape toonden verval. Ze werden met veel geduld en kunde hersteld. Vandaag schitteren ze terug als vanouds.' Luc laat het daar niet bij. Hij is van plan nog andere kersschatten te laten restaureren.

„Ik kon het niet langer aanzien dat een aantal prachtige voorwerpen stonden te verkommeren. Zulk erfgoed mag niet verloren gaan voor het nageslacht.“

Terugkeer romaanse doopvont

In de kapel ter ere van Sint-Job kan je een gedeelte van een romaanse doopvont bewonderen. De loodzware stenen vont dateert uit de 11de of 12de eeuw na Christus. De doopvont is versierd met fraai uitgehouwen taferelen en vier zuilen in de vorm van een hoofd. Bij de eerste vergroting van de kerk werd zij vervangen door een gotisch exemplaar. Wat overbleef van de doopvont werd in de toenmalige Tiendenschuur geplaatst. Eind 19de eeuw ging die schuur tegen de grond en maakte plaats voor de huidige pastorie. Het Grand Curtiusmuseum in Luik bood aan om de doopvont te bewaren. Door de jaren was men vergeten waar ze stond. Tot Luc Wijnants de bewaarplaats kon achterhalen. Hij slaagde erin haar terug naar de Sint-Vedastusparochie te halen. Na de restauratie van de Sint-Vedastuskerk krijgt de doopvont er terug een vaste plaats.

Johnny van Riems: poëzie oet het durrep

Bert (39), Maarten (37), Savino (35) en Björn (40). Alle vier zijn ze uit Riemst. De jeugdvrienden zijn vaandeldragers voor hun streektaal: het Riemster dialect. Ze doen dat met Johnny van Riems, een te gekke band die loeiharde rock, ook wel boerenrock genoemd, brengt. De groep zingt uitsluitend in het dialect.

Wereldberoemd in Riemst

Twaalf jaar geleden zag de groep, ondertussen wereldberoemd in Riemst en omstreken, het levenslicht. Twee jaar traden ze op en werkten ze aan een eigen sound. Daarna lasten ze een sabbat van vijf jaar in. In 2015 vonden ze elkaar terug. 'De band is ontstaan aan de toog van ons stamcafé. Eigenlijk tussen pot en pint', herinnert zich Bert Vanherf, gitarist en leadzanger bij Johnny van Riems. 'We wilden wel eens horen hoe de muziek en de liedjes in het dialect klonken.'

De mannengrot

Vijf jaar en 20 songs in het Riemster dialect later is Johnny van Riems een uit de kluiten gewassen band die bij optredens de pannen van het dak speelt. De groep is alom tegenwoordig op Facebook en op andere sociale media, onder andere met videoclippen. Hun eerste cd werd op Spotify al meer dan 50.000 keer beluisterd. Wie het wenst kan hun bijzondere repertoire gratis op een usb-

stick krijgen. We treffen de band in de kelder van gitarist Maarten Reynders. 'Het is ons repetitiekot. De mannengrot waar we één keer in de week spelen. Een bak bier is hierbij nooit ver weg.' Voor de mannen is het dé plek waar ze sleutelen aan de muziek en brainstormen over de teksten. 'En we komen pas naar buiten als muziek en tekst goed klikken', laten ze horen.

Eigen dialect

Dat ze exclusief in hun dialect zingen, heeft meerdere redenen. Johnny van Riems brengt naar eigen zeggen 'poëzie oet het durrep', poëzie uit het dorp. 'De nummers zijn uit het leven gegrepen', getuigt Bert. 'Wat we zingen is zo herkenbaar, toegankelijk en makkelijk verstaanbaar voor het publiek.' De vier van Johnny van Riems nemen zichzelf niet au serieux. 'Integendeel, wat we op het podium brengen, is pure kolder. We zeggen de dingen veelal met een kwinkslag. Het zijn grappige rijmteksten. We vergroten vaak zaken uit. Veel van wat we zingen, werkt op de lachspieren. Soms is het satire.'

Jonny van Riems met onze reporter Xavier Lenaerts.

Verzet

De band maakt persiflages op situaties waar de vier vrienden en veel anderen met hen thuis, op café of het werk over praten. Een andere titel die de groep zich toebedeelt: *het orkéske van het verzét*. 'We geven kritiek op de maatschappij. Bijvoorbeeld? *Rotzooi in men brievebus!* Het is geschreven naar aanleiding van de verkiezingen. Dan puilen de brievenbussen uit van reclamefolders. We spelen ook in op de actualiteit. Dat blijkt in het lied *Vuur in de grotte*. Er was vorig jaar brand uitgebroken in de mergelgrot van Kanne en Maastricht. Dat lied is een protest op de overdreven aandacht van de brandhaard in de media.' Johnny van Riems heeft het over banale dagdagelijkse dingen waarin iedereen zich kan herkennen. *Geflits in kleine Spaa* (Geflitst in Kleine Spouwen),

Ich sloap in menne otto (Ik slaap in m'n auto) of *Jung van toen* (De jeugd van toen). 'We stoppen geen grote boodschappen in de teksten', bekent Bert. 'We nemen veel met een dikke korrel zout.'

Al 20 dialectsongs

Johnny van Riems beleeft plezier als ze ergens in Riemst en omgeving op het podium staan. De teksten zijn eenvoudig en uit het leven van elke dag gegrepen. Hun repertoire getuigt daarvan. Hieronder een strofe van 'Geflits in kleine Spaa'.

**T'ès veuls te druk op de boan
en wat zien ich vanveur
Ne hille dieke woagel
mèt ne kleine trakteur
Ich douw op men gaas
en stèek em vurbij
Dat kin toch nèj zien,
toch gein twee kir op rij!!!!
Godverdoeme!!!!
Geflits in kleine Spaa!**

Heers

Veldeke Lonerland vecht voor behoud dialecten

Limburg is een nieuwe dialectgroep rijker. Eind vorig jaar werd Veldeke Lonerland boven de doopvont gehouden. Initiatiefnemers Felix Bergers en Michel Mathei ontvangen ons in het buurthuis Lod Lavki in Heks voor meer uitleg over het Lonerlands en de plannen van de vereniging.

Veldeke-Belsj-Limburg

'Het Lonerlands is een cluster van dialecten uit Haspengouw', steekt Felix van wal, 'De dialecten van Boekhout in Gingelom, Zepperen bij Sint-Truiden en Kozen bij Nieuwerkerken

vallen eronder, ook de dialecten van Stevoort, Sint-Lambrechts-Herk, Diepenbeek, Kortesseem, Wellen, Borgloon, Heers en Alken horen erbij.' De dialectgroep is de 6de afdeling van Veldeke-Belsj-Limburg. Genk, Hasselt, As, Maasland en Dommelland zijn de andere vijf.

Veldeke Lonerland zet zich in voor het behoud en het gebruik van dialecten. 'We zijn minder met de studie van dialecten bezig', zegt Michel, 'Daarvoor heb je de Vereniging voor Limburgse Dialect- en Naamkunde (VLDN). Ons doel is vooral om het dialect in het straatbeeld te krijgen en het spreken ervan te stimuleren.'

Algemeen Beschaafd Nederlands

Dat is nodig, want de dialecten dreigen te verdwijnen. Michel: 'In mijn dorp, Horpmaal, spreekt nog maar 42% van de inwoners dialect. Officiële cijfers uit Limburg hebben we niet, maar het geeft toch een indicatie van hoe het gesteld is met de kennis van het lokale dialect.' Een groot contrast met de situatie in Nederlands Limburg, daar spreken officiële tellingen van 70 à 80% van de bevolking die het dialect machtig is. Felix: 'In Nederlands Limburg zetten ze zich al sinds 1926 in voor hun streektaal. Het was een manier om de eigen identiteit te versterken ten opzichte van het Nederlandse gezag. In Vlaanderen zocht men net naar een eenheidstaal als reactie tegen de verfransing. Vanaf de midden jaren 1960, toen de taalgrens in België werd vastgelegd, werd het Algemeen Beschaafd Nederlands gepromoot via de openbare omroep en het onderwijs. De streektaal begon stilaan te verdwijnen.'

Vrije Radio Wellen

Maar Veldeke Lonerland blijft niet bij de pakken zitten en neemt verschillende initiatieven. Felix: 'Een van onze leden, Guido Krieken, is volop bezig met het ontwikkelen van een website. Het plan is om wandelingen en bedrijfsbezoeken aan te bieden in het dialect en elk jaar maken we een jaarboek. Er zijn volop gesprekken met Vrije Radio Wellen om een vaste rubriek in het dialect te introduceren.' Heel wat plannen en goede ideeën dus bij deze enthousiaste vereniging. Wie zin heeft om mee zijn schouders te zetten onder het Lonerlands kan contact opnemen met de vereniging via felixbergers@hotmail.com.

Een greep uit het Lonerlands!

**moalsneusdoek = zakdoek
snotmoal = snotneus
gemattel = gesukkel
potsoeker = kandisuiker
kèrstel = hakmes
plöster = pleister voor wonde**

Topverkoop dankzij Sint-Antoniuscomité en vormelingen

In Kozen wordt al 45 jaar lang een mooie traditie in ere gehouden. De zaterdag na de naamdag van Sint-Antonius (17 januari) wordt in de kerk van Kozen een offergave georganiseerd. Meer dan 100 gegadigden kunnen bieden op verschillende eet- en drankproducten. De opbrengst gaat naar een goed doel. De traditionele varkenskop is er niet meer bij, maar de traditie is in Kozen wel nog springlevend.

Antonius Abt

Antonius Abt is een populaire heilige die heel herkenbaar is door zijn onafscheidelijke metgezel: een klein varkentje. Het verhaal gaat dat Antonius zijn bezittingen weggaf en als

kluizenaar ging wonen in de woestijn. Daar werd hij door de duivel uitgedaagd, maar hij ging nooit in op de verleidingen. Er ontstond een kleine gemeenschap van christenen rond hem en hij stichtte één van de eerste kloosters. Sint-Antonius wordt dan ook gezien als de vader van het kloosterleven. In de middeleeuwen ontstond er een naar hem vernoemde pleegorde. Deze orde mocht, in ruil voor de zorgen, zijn varkens vrij laten rondlopen. Op 17 januari, de naamdag van Antonius Abt, werden die varkens geslacht en werd het vlees verdeeld onder de armen. De traditie van de offergave en het onafscheidelijke varken van Antonius werden zo geboren.

Sint-Antoniuscomité

Vijfenvertig jaar geleden kwam pastoor Ghysens in Kozen met het idee om ook daar een offergave

te organiseren. Op de eerste zaterdag na 17 januari kan iedereen nog steeds anoniem een vrije gift doen vóór de misviering van half zeven 's avonds. Meer dan 100 gegadigden komen na de mis bieden. Op een uur is alles uitverkocht. De organisatie is in handen van het Sint-Antoniuscomité en wordt daarbij geholpen door een enthousiaste verkoper en de vormelingen van Kozen. De vormelingen, in oude klederdacht, zorgen ervoor dat iedereen zijn gekochte artikels in handen krijgt. Sinds eind jaren 1990 is de traditionele varkenskop niet meer bij het aanbod. Volgens Marie-José van het comité werd het op een bepaald moment moeilijk om de kop verkocht te krijgen. Na een tijdje werd de kop dan ook niet meer geschonken.

Goede doelen

De opbrengst van de offergave gaat wel nog steeds naar goede doelen. Dit jaar zelfs letterlijk: de kinderen van de school in Kozen hebben twee nieuwe voetbaldoelen gekregen dankzij de opbrengst. Het grootste deel van de opbrengst ging naar een ontbijt voor de 75-plussers uit Kozen. 125 senioren hebben kunnen genieten van een lekker ontbijt. Voor wie slecht te been is, werd het zelfs aan huis geleverd.

Veel succes aan het comité om deze mooie traditie te blijven organiseren.

Voeren

Herbestemming verzameling Broers

In 2017 kreeg erfgoedlievend Haspengouw te horen dat één van de grootste verzamelaars en erfgoedkenners van de streek was overleden. Theo Broers uit Moelingen liet een boerderij vol waardevol erfgoed achter. De familie zocht naar oplossingen voor deze waardevolle collectie en schakelde Erfgoed Haspengouw in.

Brede verzameling

De verzameling van Theo is enorm groot en zeer divers. Hij was samen met Jean-Luc Dehaene de grootste verzamelaar van hanen in België. Hij had ook veel postkaarten en foto's van Moelingen, wenskaarten, landbouwalaam,

bakkerij- en kaasobjecten en natuurlijk heel veel over fruitproductie in de streek. Theo was zelf fruitboer en stond aan de wieg van de veiling in Borgloon. Hij was één van de bezielers van het Fruitstreekmuseum, dat nu mee is ondergebracht in het nieuwe fruitbelevingscentrum in de Stroopfabriek van Borgloon.

Werk van lange adem

Eerst werd de volledige verzameling onderverdeeld in deelcollecties. Dat gaf een beter overzicht en maakte het werk eenvoudiger. Daarvoor werd hulp gevraagd aan de projectmedewerker van Erfgoed Haspengouw. Katrien Houbey en haar team van vrijwilligers gingen op gezette tijden samen met de familie aan de slag. Alle voorwerpen werden gefotografeerd en geïnventariseerd. Een waar huzarenstuk.

Herbestemmingen

De familie kan niet de hele collectie blijven beheren. Voor een deel van de collectie werd daarom gezocht naar een herbestemming. Het nieuwe belevingscentrum in Borgloon bood een duurzame oplossing voor de strooppotjes en de uitgebreide collectie rond honingproductie. Het Jenevermuseum in Hasselt was geïnteresseerd in de objecten rond jenever. Een aantal objecten wil de familie zelf houden omwille van de emotionele waarde. Door naar geïnteresseerden te zoeken of via een bruikleen de objecten ter beschikking te stellen, krijgt een heel nieuw publiek een blik op de indrukwekkende collectie van Theo. Zo wordt dankzij de inzet van de familie een belangrijk aandeel van Haspengouws erfgoed goed bewaard voor de toekomst.

*Nieuwe projectmedewerker
Laura Mathijs*

Katrien Houbey is ondertussen coördinator van de Stroopfabriek in Borgloon. Sinds 1 december 2019 is Laura Mathijs onze nieuwe projectmedewerker. Zij neemt vanaf nu alle inventarisatieprojecten in Haspengouw voor haar rekening. Zo zal ze het goede werk van Katrien rond het religieus erfgoed verder afronden en houdt ze haar ogen ook open voor landbouwcollecties in de regio. Je kan Laura bereiken van maandag tot en met woensdag via laura.mathijs@erfgoedhaspengouw.be of 011-70 18 30.

Kleurrijke prints voor 60 jaar onafhankelijk Congo

Met Bacongo Limburg herdenken verschillende Limburgse organisaties 60 jaar onafhankelijkheid van Congo. Voor het ontwerp van het campagnebeeld vonden ze in Rachel Hansoul de perfecte persoon. Deze jonge Truiense vormgever laat haar dubbele afkomst terugkomen in haar ontwerpen.

Dag Rachel, kan je jezelf even voorstellen?

Mijn naam is Rachel Hansoul, ik ben 25 jaar oud en ik ben een beeldend kunstenaar/grafisch ontwerpster. Ik ga binnenkort van start bij de communicatieclub IdeArté in Sint-Truiden, ik ben één van de designers voor Format 2020 van Z33 en de grafisch ontwerpster voor Black History Month Belgium.

Hoe ben jij betrokken geraakt bij het Bacongo-project?

Met mijn afstudeerproject won ik de Limburgse Wanatoe hoofdprijs en de prijs van de stad Hasselt. Behalve een geldprijs, kreeg ik ook de opdracht om iets voor de stad Hasselt te maken. De inhoud van mijn afstudeerproject had duidelijke linken met (post)kolonialisme. Daarom was de keuze voor het Bacongo-project snel gemaakt.

Waarover ging je afstudeerproject?

Mijn afstudeerproject 'klitten in mijn identiteit' toont de worstelingen die ik had met mijn dubbele identiteit. Die worsteling zag je vooral in hoe ik omging met mijn haar. Toen ik klein was, wou ik niet anders zijn en ik probeerde mijn haar te ontkrullen en te bleken met allerlei chemische haarproducten. Toen ik ouder werd, heb ik wel gekozen om een afrokapsel te dragen. In de zwarte mensenrechtenbeweging heeft een afrokapsel een belangrijke betekenis: het dragen ervan werd aangemoedigd als politiek statement. Leopold II en postkoloniale minderwaardigheidsgevoelens spelen ook een rol in mijn ontwerpen. Het resultaat zijn kleurrijke en drukke prints op textiel. Ik ben er van overtuigd dat mijn kleurgebruik verbonden is met mijn Congolese roots. Ik wil graag nog eens naar Congo gaan om nog meer verbonden te zijn met mijn afkomst daar, maar ik ben geboren en opgegroeid in Sint-Truiden. Mijn manier van denken en vormgeven is helemaal Belgisch. Logisch ook.

Kan je iets meer vertellen over het campagnebeeld en waar je je inspiratie hebt gehaald?

Voor het ontwerp liet ik mij inspireren door wax print. Wax print is iets wat mij enorm intrigeert.

De fascinatie ervoor ligt in zijn oorsprong, die zich ook in het kolonialisme situeert (zie kaderstuk). Het is nu iets van de Afrikaanse cultuur en de mooie betekenissen die aan bepaalde prints gekoppeld worden, ontstonden in Afrikaanse landen.

Voor Bacongo Limburg zochten we iets herkenbaar tussen België en Congo. Wax print werd al snel het antwoord daarop. Ik paste een meer westers kleurgebruik toe. De print is opgebouwd uit een megafoon en een vuvuzela. Beide worden gebruikt om mensen op te roepen en de aandacht te trekken. En net dat was de bedoeling: zoveel mogelijk Congolezen en Limburgers aanspreken om een bijdrage te leveren aan het project.

Wax print

Wax print is een manier om textiel te kleuren. De oorsprong ligt in Indonesië. Via de handelsroutes van de Europese kolonisten komt het in West-Afrika terecht. Daar breekt de techniek volledig door bij de Afrikaanse bevolking en krijgt het een nieuwe invulling. De prints krijgen een diepere betekenis en worden door Afrikaanse vrouwen gebruikt om te communiceren via kleding.

„**Mijn afstudeerproject 'klitten in mijn identiteit' toont de worstelingen die ik had met mijn dubbele identiteit.**

De herdenking van 60 jaar onafhankelijkheid is de aanzet om meer aandacht te besteden aan een geschiedenis die in België te weinig gekend is. Hoe kijk jij daarnaar?

Ik zou graag alles willen weten: het mooie, maar ook het lelijke. Het gewoon weten is nu iets wat onvoldoende aanwezig is. Het klopt dat het nu veel meer aandacht krijgt, maar ik hoor daardoor ook vaak dat het 'afgezaagd' wordt. Het gaat wel over een belangrijk deel in onze geschiedenis. Er weinig of niet over spreken, is doen alsof het niet gebeurd is en dat is ongehoord. Het open en eerlijk over dingen hebben, dat is volgens mij de enige weg vooruit. Over dingen praten, brengt mensen dicht bij elkaar. Een wereld met samenhang waar er naar elkaar geluisterd wordt, waar er van elkaar geleerd wordt. Ja, daar droom ik wel van.

Expo Bacongo Limburg

Verschillende Limburgse organisaties, waaronder Erfgoed Haspengouw, slaan de handen in elkaar om samen een tentoonstelling op poten te zetten rond 60 jaar onafhankelijkheid van Congo. Het doel is om de link tussen Congo en Limburg te leggen. Welke Limburgers hebben in Congo gewoond en gewerkt? En welke Congolezen zijn vanuit Congo naar Limburg gekomen. Heb jij een interessant verhaal over Congo in de periode 1945 – 1960? Had je daar familie wonen? Of is je familie vanuit Congo naar Limburg gekomen? Geef ons een seintje: 011-70 18 30 of info@erfgoedhaspengouw.be.

Erfgoed Haspengouw ondersteunt met uitleendienst en subsidiereglement

Wist je al dat Erfgoed Haspengouw zorgt voor heel wat ondersteuning in de regio? Alle informatie vind je op de website erfgoedhaspengouw.be maar we stellen graag enkele ondersteuningsacties voor.

PROJECTSUBSIDIE CULTUREEL ERFGOEDPROJECTEN

2.000 euro per project

Eén van de kerntaken van Erfgoed Haspengouw is om lokale verenigingen, organisaties en werkgroepen, die zich inzetten voor cultureel erfgoed, te ondersteunen. Heb je een idee voor een cultureel erfgoedproject? Wil je de geschiedenis van je vereniging in de kijker

zetten? Heb je hiervoor nood aan een financieel duwtje in de rug? Dan kan je bij Erfgoed Haspengouw terecht voor subsidies. Het maximum bedrag per project bedraagt 2.000 euro. De deadline voor je aanvraag is elk jaar op 1 februari en 1 oktober.

Van lespakket tot jubileum

De aard van de projecten is heel uiteenlopend. Scholen die een lespakket uitwerken over

de Eerste of Tweede Wereldoorlog. De lokale harmonie die een oud vaandel laat herstellen. Kerkfabrieken die een beeld willen conserveren. Projecten rond dialect. De mogelijkheden zijn heel groot. Het project moet wel focussen op de lokale geschiedenis en het culturele erfgoed. Projecten over gebouwen en het landschap komen niet in aanmerking. Viert jouw vereniging bijvoorbeeld een jubileum in 2020 en wil je een fototentoonstelling of boek hierover maken, dan kan je wel aanspraak maken op subsidies.

Uitleendienst Erfgoed

Erfgoed Haspengouw is sinds kort een regionaal afhaalpunt voor de nieuwe 'Uitleendienst Erfgoed' van FARO, het Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed. De Uitleendienst Erfgoed leent materiaal uit om te helpen bij het beheer van lokale erfgoedcollecties. Zo zijn er een fotografieset, dataloggers en andere materialen om je collectie goed te beheren. Deze dienstverlening is gratis, maar je haalt het materiaal zelf af, draagt er goed zorg voor en brengt het tijdig terug. Hoe uitlenen? Ga snel naar uitleendienst.erfgoed.be en kies je nodige materiaal. Selecteer Erfgoed Haspengouw als je afhaalpunt. Rond je bestelling af en kom het materiaal gratis afhalen bij museum DE MINDERE in Sint-Truiden.

UITLEENDIENST

Van tentoonstellen tot behoud en beheer

Erfgoed Haspengouw heeft een breed aanbod aan vitrinekasten, staanders, panelen en glasplaten om elke tentoonstelling een professioneler uitzicht te geven. Wil je aan de slag gaan met het opstellen van een inventaris of wil je het textiel van je vereniging een grote kuisbeurt geven? Ook daarvoor kan je terecht bij ons. Het voordeel voor (erfgoed)verenigingen uit Haspengouw is dat al het materiaal gratis is uit te lenen. Je moet het wel zelf komen afhalen op onze burelen in de Diesterstraat 1 in Sint-Truiden. Informatie over het aanbod en de reservatie vind je op erfgoedhaspengouw.be.

Meer informatie over alle ondersteuningskansen van Erfgoed Haspengouw vind je op erfgoedhaspengouw.be. Voor vragen kan je ons bereiken via 011 - 70 18 30 of info@erfgoedhaspengouw.be. We helpen elke Haspengouwse vereniging, verzamelaar of erfgoed-liefhebber graag verder.

ERFGOED
HASPENGOUW

Erfgoed Haspengouw
Abdij
Diesterstraat 1
3800 Sint-Truiden

011-70 18 30
info@erfgoedhaspengouw.be

erfgoedhaspengouw.be

Volg ons op de sociale media!

Erfgoedkrant Haspengouw is een uitgave van projectvereniging Erfgoed Haspengouw, het intergemeentelijk samenwerkingsverband tussen Bilzen, Borgloon, Gingelom, Heers, Hoeselt, Nieuwerkerken, Riemst, Sint-Truiden en Voeren voor het cultureel erfgoed in Haspengouw. Vanaf 2021 sluiten Alken, Kortesssem en Wellen aan bij de projectvereniging.

De krant wordt gedrukt op 66.500 exemplaren en in deze gemeenten huis-aan-huis verspreid.

Teksten: Erfgoed Haspengouw en Xavier Lenaerts – **Eindredeactie:** Erfgoed Haspengouw – **Foto's:** Foto's: Mark Duser, Xavier Lenaerts, Karolien Coenen, Marcel Bastiaens, vzw Instituut Zusters van Sint-Jozef, Sint-Antoniuscomité Nieuwerkerken, An-Katrien Jacobi, Rachel Hansoul – **Layout:** Smets•Ruppel – **Druk:** drukkerij Moderna

Vlaanderen
verbeelding werkt